

INTERVIURI

Despre justiție și judecători

Interviu cu domnul António Henriques Gaspar, Președintele Tribunalului Suprem din Portugalia

Domnul **António Henriques Gaspar** s-a născut la Pampilhosa da Serra, la 6 septembrie 1949. Procuror de carieră, a fost procuror-șef al parchetelor din Benavente, Montemor-o-Velho, Condeixa-a-Nova, Lousã, Pombal și Coímbra. Apoi a fost numit judecător stagiar la instanța din Coímbra și definitiv la instanța din Figueira da Foz. A activat ca Agent Governamental al Portugaliei la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (1992-2003), membru al Comitetului Organizației Națiunilor Unite împotriva Torturii (1998-2001), respectiv procuror general adjunct (1987-2003). A fost numit judecător la Tribunalul Suprem la 15 martie 2003, ocupând din 2006 funcția de vicepreședinte. Este președinte al Tribunalului Suprem din Portugalia din data de 4 iulie 2013.

1. Ce măsuri considerați oportune pentru consolidarea independenței justiției și câștigarea încrederii cetățenilor? Ar trebui ca judecătorii și procurorii să aibă consilii judiciare diferite?

• Îmbunătățirea garanțiilor independenței sistemului judiciar (în special în ceea ce privește inamovibilitatea judecătorilor și independența corpului judecătorilor, lipsa influențelor puterii politice și cercurilor economico-financiare, respectarea statutului socio-profesional) necesare pentru buna funcționare și independența sistemului judiciar;

• Furnizarea către instanțe a resurselor umane, materiale și financiare necesare pentru a asigura faptul că hotărârile judecătorești sunt pronunțate în termen rezonabil, sunt de calitate și sunt puse în aplicare în mod eficient;

• Promovarea unor proceduri care să asigure celeritatea, fără a aduce atingere termenului necesar pentru a pronunța o hotărâre ponderată și justă, cu luarea în considerare a garanțiilor apărării;

• Prevenirea sau dejuridicizarea unor litigii, cu respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor;

• Creșterea la nivelul sistemului de formare a diferitelor profesii a gradului de conștientizare a funcționării sistemului de justiție, diseminarea periodică a statisticilor și a consecințelor lor (comunicarea, spre exemplu, a termenelor medii de soluționare a cauzelor), îmbunătățirea mecanismelor de participare civică la sistemul de justiție și comunicarea mai bună și în termen util a hotărârilor judecătorești care ar putea genera interes pentru public;

• Consiliile superioare ale procurorilor și judecătorilor ar trebui să fie separate, în măsura în care este vorba de profiluri și roluri distincte în sistemul judiciar, fiind, prin urmare, necesar să soluționeze

separat problemele cu care magistrații se confruntă în carierele lor profesionale.

2. Care ar trebui să fie rolul unui ministru al justiției, membru al guvernului (și solidar cu deciziile luate de guvern)?

Ministrul Justiției este membrul Guvernului responsabil pentru conducerea Ministerului Justiției, a cărui misiune este proiectarea, efectuarea, punerea în aplicare și evaluarea politicilor de justiție definite de Parlament (Adunarea Republicii) și Guvern. Atribuțiile sale includ aspecte legate de exercitarea profesiilor juridice (formare și buget), relația cu instanțele și parchetele, Consiliul Superior al Judecătorilor și Consiliul Superior al tribunalelor și parchetelor administrative, penitenciarele, reabilitarea socială, protecția minorilor, precum și registrele notariale, de proprietate industrială (mărci, brevete, desene și modele industriale etc.), medicina legală și alte științe medico-legale, cooperarea internațională în domeniul juridic și informarea juridică.

La nivelul politicii penale, ministrul justiției trebuie să intervină în procesul de elaborare a principiilor și obiectivelor urmărite și, de asemenea, în furnizarea de mijloace necesare pentru a pune în aplicare astfel de politici. Dar nici nu poate și nici nu ar trebui să intervină în urmărirea penală a infracțiunilor, deoarece Ministerul Public efectuează urmărirea penală, chiar și atunci când este ajutat de poliție (organele de poliție penală).

Guvernul are responsabilitatea de a prezenta Adunării Republicii, o dată la doi ani, propuneri legislative pentru a stabili obiectivele, prioritățile și orientările nu doar cu privire la prevenirea și reprimarea infracțiunilor, dar și referitoare la soluționarea problemelor sociale și individualizarea rezultatelor (politica penală).

Ministrul Justiției elaborează proiectul de lege, îl prezintă Consiliului de Miniștri,

apoi promovează toate măsurile generale necesare pentru punerea sa în aplicare. Nici guvernul, nici Ministrul Justiției nu pot emite directive, instrucțiuni sau ordine cu privire la cauze aflate pe rolul instanțelor sau lua act de renunțarea la investigarea unor infracțiuni. Instanțele sunt, desigur, absolut independente în sarcina de administrare a justiției. Astfel, Ministrul Justiției nu are și nici nu poate avea, în acest sens, vreo intervenție.

Revine Guvernului, prin bugetul de stat, asigurarea resurselor necesare pentru a permite buna funcționare a instanțelor, respectiv resurse umane, materiale și structurale. Guvernul ar trebui, spre exemplu, consultând consiliile superioare judiciare, să decidă deschiderea cursurilor pentru formarea judecătorilor și procurorilor. Deși este adevărat că, în administrarea și gestionarea instanțelor, Ministrul Justiției împarte atribuțiile cu celelalte organe suverane ale magistraților, revine Adunării Republicii și Guvernului inițiativa aprobării legilor menite să reglementeze organizarea și administrarea instanțelor.

În chestiuni care au de a face cu activitatea magistraților (judecători sau procurori), există o legătură permanentă cu organele de conducere ale magistraturii (Consiliul Superior al Judecătorilor, Consiliul Superior al instanțelor și parchetelor administrative și Procurorul General al Republicii).

Prin urmare, trebuie consultate aceste consilii înainte de a lua orice decizie care ar putea avea un impact asupra activității judecătorilor și organizării judecătorești.

3. Care ar fi măsurile adecvate care trebuie luate pentru o „definitivă” separație între puterile politice și judiciare? Este o utopie?

În Portugalia, separația puterilor politice și judiciare nu este o utopie, fiind constituțional consfințită și existând o îndelungată tradiție istorică.

Ca efect, justiție a devenit independentă în mod progresiv, în special de la Constituția din anul 1976. Modelul de justiție consacrat acolo, cu toate revizuirile constituționale succesive, a rămas practic intact până în prezent.

Instanțele sunt organe de suveranitate, alături de Președintele Republicii, Adunarea Republicii și Guvernul, având „competența de a administra justiția în numele poporului”. „Revine acestora” asigurarea apărării drepturilor și intereselor cetățenilor ocrotite prin lege, reprimarea încălcării legalității democratice și soluționarea conflictelor de interese publice și private. „În realizarea unor astfel de atribuții”, instanțele sunt independente și se supun numai legii.”

Din anul 1822, constituțiile portugheze conțin referiri speciale la instanțele de judecată. În ciuda faptului că independența acestora nu a fost înregistrată ca o expresie autonomă a unei valori în textele constituționale consacrand garanții exprese, independența a fost mereu recunoscută, fapt care există și în prezent. Iată declarația președintelui și a judecătorilor Curții Supreme, cuprinsă în scrisoarea din 14 august 1844 adresată Reginei Maria a II-a: „Independența justiției nu este o favoare acordată judecătorilor, ci o garanție dată societății”.

Valoarea independenței este asimilată în sistemul judiciar portughez unui principiu, fiind coroborată cu documentele și tratatele internaționale - Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și drepturile politice și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care, împreună cu alte principii constituționale, înscriu un drept fundamental necesar pentru a garanta și a proteja alte drepturi: dreptul la o instanță independentă.

În sistemul judiciar portughez, independența judiciară reprezintă indepen-

dența judecătorilor - în mod colectiv și individual – față de alte persoane și instituții. În acest sens, reprezintă o expresie concept sau relațională, care se referă la caracteristicile esențiale ale naturii relațiilor pe care membrii sistemului judiciar trebuie să le aibă între ei, respectiv pe care sistemul judiciar, în ansamblul său, ar trebui să le aibă cu celelalte autorități statale.

Independența justiției este, în același timp, o valoare și o garanție. În sensul de valoare, constă în exercitarea funcției judiciare de către judecător doar respectând legea, ca principiu călăuzitor și scop de atins. Drept garanție, include un set de mijloace legale necesare pentru a proteja și permite realizarea independenței în mod efectiv și adecvat.

Valoarea independenței, ca fundament al justiției, a determinat discuții în filosofie și în teoria politică cu privire la principiul separației puterilor în stat. Independența judecătorului a existat înainte de consacrarea constituțională. A fost și este în continuare o valoare constitutivă inerentă în consacrarea și garantarea drepturilor omului și a separației și echilibrului puterilor.

Independența, în sensul de garanție, presupune un set de principii consacrate în sistemul judiciar portughez, esențiale pentru realizarea unei justiții imune la presiuni, imparțială și angajată să asigure principiul egalității: exclusivitatea funcțiilor, lipsa unei răspunderi pentru deciziile pronunțate (cu excepția cazurilor excepționale), inamovibilitatea judecătorilor. Independența nu este, prin urmare, un privilegiu al judecătorilor, ci un drept fundamental al cetățenilor.

Independența judiciară este o valoare esențială, pentru că este o condiție a încrederii publice, iar încrederea este sursa de legitimitate a justiției. Valoarea independenței nu este urmărită ca un scop în sine, ci drept o garanție a competenței profesionale și a responsabilității.

Legitimitatea și încrederea se cuceresc în fiecare zi, cu rigoarea acțiunii și prin dăruire. Numai prin această acțiune de zi cu zi, consacrarea constituțională a separației puterilor în stat capătă sens și devine efectivă.

4. Sunteți de acord cu ideea de a filma și difuza procesele judiciare?

Această chestiune poate fi interpretată din două perspective:

I) filmarea și transmiterea ulterioară pentru părțile cauzei;

II) filmarea și transmiterea ulterioară pentru public și mass-media.

I. Utilizarea în cadrul procesului:

Legea prevede ca dezbaterile din cadrul ședinței de judecată să fi înregistrate audio (sunet) sau audiovizual (sunet și video). Legiuitorul prevede posibilitatea filmării procesului (sunet și imagine). Cu toate acestea, de regulă, în Portugalia, probele prezentate la ședința de judecată sunt supuse numai înregistrării audio, nu și video. Curtea de Apel are în vedere aspectele de fapt și de drept, atunci când se contestă faptele. Pentru a lua act de aspectele de fapt petrecute la instanța inferioară, instanța de apel trebuie să procedeze la verificarea elementelor de probă prezentate.

Principiul nemijlocirii implică contactul direct cu proba, pentru a aprecia și a decide. Există percepții de mărturie obținute prin imagine, care nu sunt realizabile numai prin sunet. Astfel, înțelegem că înregistrarea audiovizuală (filmarea) ședinței și redarea ulterioară de către instanța de apel, pentru verificarea probelor produse în primă instanță, aduce avantaje de soliditate și coerență în aprecierile factice. De asemenea, permite luarea unor decizii mai ușor de înțeles, fiind o sursă de responsabilitate, încredere și legitimitate internă și externă.

Legea noastră prevede deja aceste aspecte, impunându-se doar asigurarea mijloacelor tehnice pentru instanțe, în acest sens.

II. Utilizarea în afara procesului:

Ședințele de judecată sunt, de regulă, publice. La acestea poate asista, în general, publicul larg, cu rare excepții, pentru a proteja demnitatea persoanelor și a moralei publice sau pentru a asigura funcționarea normală a justiției. În dreptul nostru penal, regula nu este transmiterea sau înregistrarea video sau audio a ședințelor de judecată. Cu toate acestea, judecătorul poate, prin ordonanță motivată, să autorizeze acest fapt, dacă persoanele în cauză nu se opun. Însă judecătorul trebuie să cântărească diferitele interese publice și private implicate, în special relevanța și importanța socială a procesului și a obligației de informare publică.

Publicitatea hotărârii judecătorești și monitorizarea condițiilor publicității, presupune, pe de o parte, posibilitatea ca orice cetățean să poate participa la administrarea probelor, să participe la ședințele de judecată, iar pe de altă parte, publicarea motivării hotărârii (care permite cunoașterea de către comunitate a elementelor fundamentale și decisive care au stat la baza formării convingerii judecătorului). Publicității și legitimității hotărârilor judecătorești nu ar trebui să li se aducă atingere prin filmarea și transmiterea ulterioară a ședințelor de judecată de mass-media. Mass-media, de multe ori volatilă și agresivă într-o anumită opinie, nu trebuie să temporizeze justiția, fiind nevoie de o atitudine ponderată. Legea noastră pledează pentru un compromis echilibrat între diferitele valori implicate, care să permită, în anumite condiții, posibilitatea filmării și a difuzării ulterioare a ședinței de judecată în mass-media.

5. În opinia dumneavoastră, judecătorul ideal există deja sau poate exista?

Excelența profesională este un obiectiv urmărit de fiecare judecător. „Cel mai bun judecător“ trebuie să fie un obiectiv de zi cu zi, iar nu un scop final. Un judecător mai bine pregătit rezistă mai ușor influențelor externe, fiind independent, întărindu-și atitudinea personală.

Acest obiectiv este esențial în lumea de astăzi, în care schimbările sociale și economice reprezintă pentru justiție probleme sau dimensiuni noi și neașteptate în raport cu probleme vechi, fiind mai mare, în prezent, responsabilitatea judecătorului.

A fi judecător în ziua de azi presupune disponibilitate și efort pentru înțelegerea extinsă a marilor probleme ale timpului nostru, a filozofiei, obiectivelor, conținutului, potențialității și limitelor altor cunoștințe.

Judecătorul nu este o profesie sau o „carieră”: judecătorul exercită funcția ca mijloc de a îndeplini misiunea vieții, respectiv obligația de a face dreptate, datorată cetățenilor. De asemenea, judecătorul nu reprezintă doar o funcție, ci și un mod de viață, ghidat de rațiune și impus prin modestie, iar nu prin forță, prin reputație, iar nu aleatoriu, dovedind angajament față de valori și principii, iar nu dorința de a proteja grupuri de interese, aplicând legea în mod egal, luând hotărâri întemeiate pe un set de valori și principii fundamentale.

„Cel mai bun judecător“ trebuie să fie cel care, atunci când ziua de lucru s-a terminat, are certitudinea că a doua zi trebuie să fie și mai bun.

**Interviu realizat în iulie 2017 de
Dragoș Călin,
judecător, Curtea de Apel București**